

ESITTELYSSÄ:

Suomen Kansallisteatterin
Suuren näyttämön näytelmä
Täällä Pohjantähden alla 2011
Ohjaus ja käsikirjoitus:
Mika Myllyaho ja
Saana Lavaste
Esitys perustuu Väinö Linnan
alkuperäistekstiin

TIINA SILVASTI
*Helsingin yliopisto,
sosiaalitieteiden laitos*

Täällä Pohjantähden alla 2011

"Alussa olivat suo, kuokka – ja Jussi" (Linna 1996: 13). Näillä sanoilla alkaa Väinö Linnan Täällä Pohjantähden alla -romaanitrilogia ja niin alkaa myös Kansallisteatterissa parhaillaan esitettävä Pohjantähti 2011 näytelmä. Näytelmän tarkoituksena on kertoa tutun teoksen välityksellä yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita nykyisestä Suomesta.

Tunnustan heti, että Linnan Täällä Pohjantähden alla on minulle tärkeä teos. Luin sen suurella huolella ja tunteella juuri ennen kuin aloin kerätä viljelijälämänkertoja väitöstutkimukseni Talonpojan elämä aineistoksi. Jo pelkkä lukukokemus teki lähtemättömän vaikutuksen, mutta kuinka ollakaan ensimmäinen haastateltavani Uudenmaan ja Hämeen rajamailta järkytti minut viittaamalla ulos tupansa ikkunasta ja tokaisemalla: "Tuo tuossa on veripelto. Kaksi tämän torpan poikaa ammuttiin tuolla pellolla vuonna 1918." Se oli ensimmäinen myöhemmin tutuiksi käyneistä viljelijätarinoista ja siitä, miten monen kotitilan maat on tavalla tai toisella lunastettu konkreettisesti verellä, hiellä ja kyyneleillä. Sitä on suomalainen työ.

Kansallisteatterin uusi tulkinta hyödyntää kerronnassaan Linnan trilogian suuria teemoja: vihaa, väkivaltaa, oikeudenmukaisuutta sekä työn ja rakkauten liittoa. Saadakseen kosketuksen alkuperäisteoksen lähtökohtiin ja päivittääkseen tilannetta itselleen ohjaaja Saana Lavaste toteutti vuonna 2010 yhdessä hämäläisten maanviljelijöiden kanssa Ritvalan kylässä yhteisöteatteriprojektin.

Yhteisöteatterissa yhteisöllinen ja taiteellinen prosessi saatetaan keskinäiseen vuorovaikutukseen. Taiteellisen prosessin näkökulmasta tavoitteena on kuva-, teksti- ja aihemateriaalin kokoaminen esitystä varten sekä kosketuksen ottaminen aihepiiriin todellisuuteen. Yhteisön näkökulmasta prosessi taas tavoittelee voimaannuttavaa kokemusta yhteisön jäsenille sekä mahdollisuutta tulla kuulluksi ja nähdyksi. Hanketta varten yhteisöteatterin keinoin tuotettua materiaalia nähdään myös Kansallisteatterin suurella näyttämöllä. Näyttelijä "haastattelee" esityksessä valkokankaalle videokuvana heijastettuja, jutustelevia maajusseja. Ja miten tuttua tarinaa sukutilasta, sen maista ja työstä vuoden 2010 hämäläiset viljelijät kertovatkaan! Ja miten maataloustuet jaksavat ärsyttää! Yhteisöteatterin hyödyntäminen Kansallisteatterin produktiossa on saanut julkisuudessa paljon myönteistä huomiota. Sen tuottamaa aineistoa olisi voinut käyttää esityksessä enemmänkin. Ainakin minusta se oli kokonaisuuden hienointa materiaalia.

Katsomiskokemus on toki aina henkilökohtainen. Näin ollen eri ihmiset tekevät näytelmästä erilaisia tulkintoja ja heidän huomionsa kiinnittyy eri asioihin. Minulle Pohjantähti 2011 avautuu hitaasti. Itse esityksen aikana Linnan alkuperäinen teksti piti minua tiukasti otteessaan.

En saanut episodimaisiksi kuviksi pilkotusta, nopeatempoisesta ja äänekkäästä esityksestä kunnollista otetta, enkä löytänyt kahden lavalla seikkailevan ohjaajan välisestä vuoropuhelusta punaista lankaa. Erityisesti näytöksen toinen puoliaika oli epätasaista ja sekavaa. Esityksen päätyttyä olin lähinnä vain yllättynyt.

Nyt – viikko esityksen jälkeen – huomaan, että Pohjantähti 2011 puhuttelee minua edelleen. Alan tulkita teosta, en enää maaseutututkijana, vaan leipälajini sosiaalipolitiikan tutkijana. Oivallan, että Pohjantähti 2011 on kertomus eriarvoisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta tai pikemminkin eriarvoistumisesta ja oikeudenmukaisuuden puutteesta. Se on kertomus epätasa-arvon ja huonon kohtelun seurauksena syntyvästä ja kasvavasta vihasta ja lopulta väkivallasta. Se yrittää kertoa Linnan tutun klassikon kautta historiallisiin tapahtumiin viittaamalla asioita nykyisestä polarisoituvasta, kahtia jakautuvasta Suomesta. Jakoja vyörytetään lavalle paljon: maalaiset ja kaupunkilaiset, kantäväestö ja maahanmuuttajat, suomalaiset ja suomenruotsalaiset, naiset ja miehet, rikkaat ja köyhät ja enemmänkin. Miksi meillä ei ole varaa tarjota koululaisille kunnan ruokaa, vaikka Suomi on BKT:lla mitattuna rikkaampi kuin koskaan. Jumalauta!¹

Toisaalta, ohjaajat yrittävät kertoa myös, että on vaihtoehtoja. Asioita voidaan tehdä toisin. Historian ei tarvitse antaa toistaa itseään. Vihan ja väkivallan kierteen ei tarvitse jatkua, sen voi pysäyttää. Työtä voi tehdä rakkaudella ja rakkaudesta. Akselin sijasta voimme kuunnella Aleksia. Esitys ei sittenkään ole hätähuuto, vaan se on kutsu. Kutsu tulla pohtimaan ja arvioimaan nykyistä yhteiskunnallista tilannetta ja sosiaalista kehitystä, kutsu avaamaan uusia mahdollisuuksia ja näkemään vaihtoehtoja. Hyvä ja positiivinen tulevaisuus, tasapainoinen ja tasa-arvoinen Suomi on mahdollinen, sillä lopussa:

Elinan pää laskeutui keinun selkänöjää vasten – – silmäluomet olivat kiinni mutta mielikuvien jäljet näkyivät kasvoilla. Sillä niillä väreili hymy, hieman surumielinen, mutta hymy kuitenkin – – Keinun liikahti enää silloin tällöin mutta Elinan kasvoilla viipyi hymy (Linna 1996: 1150.)

Lähteet

Linna, Väinö 1996. Täällä Pohjantähden alla. WSOY, Helsinki.

¹ Voimasana mukaillee esityksen kielenkäyttöä. Näytelmässä huudetaan ja kirotaan paljon.

Jussi ja talonpojan unelma.

Kuva: Arto Nukari